

A magyar-afrikai kapcsolatrendszer sajátosságai

Beszélgetés dr. Suha Györggyel, Gambia tiszteletbeli főkonzuljával
Készítette: Földi Sándor

FS: Akkor legyen mindjárt az első kérdésem, hogy tulajdonképpen mivel is foglalkozik egy tiszteletbeli konzul?

SGY: Az én szerepem speciális. A nemzetközi együttműködésben léteznek tiszteletbeli konzulok, amely a közhiedelemmel ellentétben nem diplomáciai rang, hanem egy beosztás, amely a küldő állam képviselőjében, a küldő állam honosainak (legyen ez magánszemély vagy akár cég) érdekeinek képviseletében jár el. Kicsit különbözik a diplomáciai kapcsolatokról annyiban, hogy ezeket más jogszabályok is szabályozzák, de az 1963-as bécsi egyezmény rendelkezik tulajdonképpen az államok közötti konzuli kapcsolatokról. Ezeknek a konzuli kapcsolatoknak az alanyait, akik ezt az egészet üzemeltetik, működtetik, két kategóriába osztják: léteznek hivatá-

sos konzuli képviselők és tiszteletbeli konzuli tisztviselők. Igazából a kettő között tevékenységüket tekintve nincs különbség, személyüket tekintve viszont már van, annyiban, hogy a küldő állam és a fogadó állam között a tiszteletbeli konzulok lehetnek olyanok, akik a fogadó állam állampolgárai is. Ez az alapvető fő szabály, tehát olyan embereket bíz meg jelen esetben a Gambiai Köztársaság, akinek magyar állampolgársága (is) van, tehát a fogadó államhoz kötődik. A másik, hogy a tiszteletbeli konzul a tevékenységéért a karrier-konzullal ellentétben nem kap fizetést, bár költségtérítést és egyéb juttatások megilletik. Maga a személy egy híd szerepet tölt be a két ország között, hiszen mind a két kultúrát és közeget ismeri, legalábbis ideális, ha ismeri. A tiszteletbeli konzul által vezetett képviselet, amely

Jámeh elnök társaságában Banjulban

egy hivatal, ennek minden előnyével és hátrányával, valamint a hivatásos konzul által vezetett konzulátus között nincs különbség. Tehát ezt úgy kell értelmezni, hogy egy államközi viszony keretében ez a fajta együttműködés olcsó, sok szempontból előnyös megoldás kicsi, távoli, geopolitikailag talán kevésbé fontos országokkal szemben. Magyarországon különben olyan félszáz tiszteletbeli konzul működik. A tiszteletbeli konzul akkor dolgozik borzasztó sokat, ha egy olyan országot képvisel, amelynek nincsen semmilyen más képviselője az anyaországgal. Ekkor mindent ő intéz: vízumosztatástól kezdve, nemzetközi szerződéseken át a protokoll-eseményekig stb. Gyakorlatilag ugyanazzal foglalkozunk de facto mint egy nagykövetség, de nyilvánvalóan teljesen más jogállásban.

FS: A magyar média mostanában egyre többet foglalkozik Afrikával, sokat halljuk, hogy fel kellene újítani diplomáciai kapcsolatainkat a kontinens egészével. Ön szerint ez véletlen, hogy pont most a parlamenti választások előtt került előtérbe ez a kérdés, vagy ez amúgy is időszerű lenne?

SGY: Én nagyon örülnék neki, ha ez egy tudatos, bármilyen szempontból is irányított folyamatnak lenne kvázi a mellékterméke, beszéljünk választásokról, vagy akár egyéb más politikai kezdeményésekről. E tekintetben nem látok összefüggést a választásokkal, azzal viszont igen, hogy Magyarország egy olyan politikai közösség tagjává vált a 90-es évek közepétől, amely Afrikát egy nagyon fontos politikai célterületnek tekinti. Mi több, az Európai Unió külpolitikai stratégiájában Afrikát és a szub-szaharai régiót egy kiemelt területnek tekinti, így ezt nem tudjuk megkerülni, mint EU tagállam. Ettől lett trendi ez a fajta orientáció, az elején ez-

zel még senki sem foglalkozott, így ma két féle nézet vitatkozik egymással Magyarországon. Az egyik felfogás lelkesen azt mondja, hogy nekünk márpedig van afrikai gyakorlatunk, ismeretünk, múltunk, és akár mint a TESCO (nem azonos a bevásárlóközponttal), jelen voltunk Afrikában szakemberekkel, tudástranszferrel, képeztünk afrikai diákokat és egy kitűnő politikai motiváció keretében gazdaságilag is együttműködtünk velük. A másik nézet szerint nem sok kötődésünk van a jelenkori Afrikához, hiszen a rendszerváltással kidobtuk a kapcsolatrendszert is, így ezt most újra fel kellene építeni, ráadásul az EU sztenderdjeinek megfelelően, nem olyan ideológiai bázison, amelyet a rendszerváltás előtti szocialista Magyarország jelentett. Hangsúlyozom, ez ugyanolyan ideológiai bázis, tehát az EU irányvonala ugyanolyan logikai keret a kapcsolatteremtésre, mint annak idején a szocialista nemzetközi szolidaritás volt. Az igazság igazából a kettő között található, tehát valóban voltak afrikai kapcsolataink és ezeket jól el is rontottuk. Az afrikai ügyekben legalább 15 évig nem történt semmi és azért tegyük hozzá, jelenleg sem zajlik egy intenzív afrikai közeledés. Azt szoktuk mondani egy jól hangzó szlogenel, hogy Magyarország teret és tempót veszített Afrikával kapcsolatban. Ez természetesen igaz, bár azt is tudomásul kell venni, hogy az erőforrásaink csökkentek, a magyar külpolitika Afrikát nem tudja lefedni vagy akár az ottani jelenléte érdemben biztosítani. Én azt gondolom, hogy a helyzet ennél rosszabb. Kritikus vagyok, amikor azt mondom, hogy tulajdonképpen azon pénzben nem mérhető gesztusok is hiányoznak, amelyek politikailag viszont fontosak lehetnének: gondolok itt az utazó nagykövetségi pozíciókra, gondolok arra, hogy a nemzetközi együttműködésben jobban oda kellene figyelni az afrikai álláspontokra stb.. Nyilván a kritikámat az váltja ki, hogy én az afrikai oldalon dolgozom, és mi itt bízunk benne, hogy a 2011-es magyar EU soros elnökség ezen egy kicsit változtathat. Jelenleg Magyarországon Afrika-politikáról nem beszélhetünk, minden nézetrendszerrel ellentétben ez nem egy koherens stratégiailag megalapozott Afrika-politika, csupán lépések, ötletek, sztenderd sablonok átvételét jelenti.

FS: Pont erre szerettem volna reflektálni, hogy 2004-ben a Geopolitikai Tanács Afrika-stratégiája konkrétumokat nem tartalmazott.

SGY: Ez a konferencia a rendszerváltás óta az első helyzetjelentésnek bizonyult, nem mondom, hogy nagy sikerrel. Mégis előrelépésnek lehet nevezni a tanácskozás létrejöttét, hiszen „mindenki” ott volt. Azt vártuk, hogy 2004 után egy 4-5-6 éves távlat-

Gambia nemzeti ünnepén, a Függetlenség Napján Budapesten, 2010. február 18.

ban megkezdődik valamiféle előrelépés, ám ilyen folyamat az én olvasatomban nem indult el, legalábbis nem szervezett módon. Ha azt mondjuk, hogy mi az EU Afrika-politikáját követjük, akkor azzal a nézettel találkozunk szembe, hogy az EU mi vagyunk, tehát nekünk a politika formálásában tevékeny és tudatos szerepet kell vállalni, tehát nem egy defenzív, follow up-szerű taktikát, hanem egy irányító, proaktív álláspont szükséges. Úgy látom, ez a kezdeményező készség teljes egészében hiányzik, bár olyan lépések mégiscsak fémjelzik ezt a folyamatot, mint a Magyar Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Politika (NEFE). A program keretein belül másfél-két éve megtalálható volt Etiópia, mint célország, ahol tulajdonképpen sikeres NEFE program hajtottódott végre, igaz kezdeti gondokkal, de a szándék jónak mondható. Ez után a kormány kitalálta, hogy egész Szub-Sahara a magyar NEFE célterülete, amely szerintem egy teljesen rossz hozzáállás, hiszen nem tudunk több tucatnyi országot NEFE programokkal egyszerre (de külön-külön sem) lefedni, „sok bába között elvész a gyerek”. Tehát a magyar kormány próbálkozik ugyan, a Külügyminisztériumban is találhatóak szakértők és vannak a témának kiváló elemzői, azonban explicit akarat, kifejezett politikai szándék nélkül ez sehol a világon nem megy, nemhogy az EU-ban. Ezt az akaratot én egyelőre még nem látom.

FS: Említettük tehát, hogy 1989 előtt ennél egy intenzívebbnek mondott együttműködés zajlott országaink között, gondoljunk csak a TESCO-ra. A kapcsolatok kvázi lenullázásával ezt a bizalmat, amely akkor megvolt, vissza lehet-e még szerezni? Elérhetetlenek bizonyul-e a rendszerváltás előtti kooperáció szintjének visszaállítására?

SGY: Ez ügyben kétféle dolgot szükséges szétválasztani. Az egyik a politikai bizalmon alapuló együttműködések kérdése, amely egy megváltozott geopolitikai világrendben egy más értelmezést nyer. Ezt a fajta politikai bizalmat, együttműködési csatornát nem lehet visszaszerezni, így hát újakat kell kitalálni, azonban vissza lehet szerezni a magyar imidzsnek azon elemeit, amelyek a gazdasági együttműködésből fakadtak. Itt nem azt a közkedvelt hivatkozási pontot szeretném megemlíteni, hogy a magyarok ott voltak Afrikában a Glóbusz konzerv, ELZETT záruk, Ikarus buszok, mosógépek stb. révén, hanem azon területekre, amiben nekünk alapvetően nincs rossz presztízsünk: mezőgazdasági technológiában, vízkutatásban, térképészetben Magyarország igenis lehetne technológiai exportőr. A másik kérdés, amiről nem fedkezhetünk meg, hogy Magyarország soha nem volt gyarmattartó hatalom. Ez fontos emocionális kérdés, hiszen legeslegesek vagyunk a nagyhatalmi játékban, Afrikában a magyarokhoz nem kapcsolódik negatív elem. Sőt, itt látszik az

előző politikai rendszer pozitívuma, hogy rengeteg diák végzett nálunk, akik ma már befolyásos döntéshozók egyes szub-szaharai országokban, akikkel viszont foglalkoznunk kellene. Ezen a szinten is hiányzik a megfelelő együttműködés, azokra az alapokra, amelyeket már 1989 előtt letettünk az oktatás és képzések területén, ma lehetne építkezni. Ezt viszont már kormányzati szinten kellene kezelni, nem pedig magánakciókkal.

FS: Például a lengyeleknél létezik olyan adatbázis kormányzati szinten, amelyben az összes, az országukban tanult diákot számon tartanak, az akkori kapcsolatok fenntartása érdekében.

SGY: Ők nagyon profin csinálják, mondhatni nálunk mindenki profibban műveli ezt. Ennek itthon egyébként adatvédelmi és egyéb okai vannak, ezek a dolgok összefüggnek egymással, nincs egységes re-

cept és senki sem hordja a zsebében a Bölcsek Kövét a magyar-afrikai kapcsolatokat tekintve, de amely a múltból jó és pozitív hatása lehetne a jelenre, azt talán érdemes megmenteni. Továbbá azért az idő múlásával ez a fajta versenyelőny elkopik, majd megszűnik és Magyarország nagyon közel van ehhez az állapothoz.

FS: Ön szerint egy kormányváltás alkalmával egy FIDESZ-kormány változtatna-e ezen a stratégián?

SGY: Az udvariás válaszom az lehetne, hogy ha az új kormányzat nem kap megfelelő inputokat illetve jelzéseket ez ügyben, elsősorban a gazdasági szférától vagy akár a civil szektorból, akkor nem fog többet tenni, mint eddig, hiszen a kisebb ellenállás irányába történő törekvés viszonylag egyszerűbb. A FIDESZ-kormány külpolitikai terveiben így a választások előtt két héttel effektíve Afrikára vonatko-

zónán nem találtam utalásokat. Nem is gondolom, hogy egy választási kampányban erre kell utalásokat tenni, de „a puding próbája az evés”, úgyhogy majd a végrehajtás fázisában meglátjuk, erre oda kellene figyelni. Nem lehet csak az EU-val foglalkozni, hiszen, ha egy szervezettel foglalkozunk, akkor a másikat is éppúgy figyelembe kell venni. Nagyon sajnálom, hogy az utóbbi évek szocialista kormányzása negligálta ezt a területet, bár nem gondolom, hogy ezt az issue-t le kéne vinni pártpolitikai szintre. Egyszerűen csak mindig voltak fontosabb prioritások és mindig megpróbáltunk a kisebb ellenállás felé orientálódni, ráadásul a világgazdasági válság egyfajta visszatartó erő is volt a diplomáciai hálózat fejlesztésében. Egyszerűen nem álltak rendelkezésre megfelelő források és így alakulhatott ki az a különös helyzet, hogy Szub-Saharában csupán három magyar nagykövetség található.

FS: Napjainkban hogyan értékeli a magyar-afrikai kapcsolatrendszerét?

SGY: Én elsősorban a nyugat-afrikai zónát és a közép-afrikai területeket ismerem jobban és mindkettőnek az a közös jellemzője, hogy a Magyar Köztársaság külpolitikájában nagyon partikuláris szerepet kapnak, perifériára kerültek. A magyar-afrikai kapcsolatok jelenleg elsősorban a déli valamint a keleti partra koncentrálódnak. A déli zóna nyilvánvalóan egy gazdaságilag fejlett terület, a Nairobiban található nagykövetségünk pedig a keleti részeket hozza egy előnyösebb helyzetbe. A nyugati oldalon Nigériával fenntartott kapcsolataink elsősorban gazdasági jellegűek, hiszen mégiscsak egy 200 milliós, olaj-exportőr országról van szó. A hivatalos mainstream ezzel véget is ér, a klasszikus bilaterális kapcsolatok Afrikával nagyon alacsony szintűek. Én legalább 15 országot tudnék felsorolni, ahol nem járt magyar delegáció Losonczy Pál elnöki tanácsi látogatásai óta, magyarul a rendszerváltás után az akkreditáció szándékának gesztusa sem volt meg a magyar kormányzat részéről. A nemzetközi együttműködés viszont a viszonyosságon alapuló kétoldalú történet. Tessék megnézni, Magyarországon most már hatodik éve működik egy angolai nagykövetség például nagyon aktívan, profin, nagyon komoly költségvetéssel, nekik fontos Magyarország. Mi afrikanisták azért állunk ez ügyben kicsit furán, mert azt gondoljuk, hogy kétoldalú kapcsolatokra igenis szükség van. A térségek országait, ahol a nemzetközi fejlesztési politikák jelen vannak és gazdasági érdekek manifesztálódnak, nem igaz, hogy idehaza blacklist-en kell kezelni és nem kell velük foglalkozni. Románia, Szlovákia és Lengyelország, csak hogy EU-s példák-kal éljek, nálunk sokkal aktívabbak most már, a csehek pedig nemrég vonattentert nyertek Szenegálban. Azt érezzük, hogy ez a dolog nem lett a helyén és értékén kezelve, a jelenkori afrikai kapcsolatokról bilaterális értelemben olyan sok pozitívumot elmondani nem tudok.

FS: És mi a helyzet multilaterális szinten?

SGY: Multilaterális értelemben, nemzetközi szervezetek szintjén természetesen létezik kapcsolat és kooperáció, bár ezt inkább az afrikai oldalról látom. Senki nem vitatja a magyar kormányzat jó szándékát ebben a kérdésben és azt sem, hogy ez elsősorban pénzkérdés. Bilaterálisan gyengécskén állunk, multilaterálisan valamivel jobban, de azért vannak olyan magyar külpolitikai célok, például az ENSZ BT nem állandó tagságának elnyerése 2012-re, amelyek afrikai támogatás nélkül nem fognak menni. Tessék tudomásul venni, hogy a 192 tagállam egynegyede afrikai ország, és mint ilyenek,

nem megkerülhetőek, ezzel együtt kell élni, szoktuk mondani politikusainknak. Ilyen és ehhez hasonló ügyekben nem ártana együttműködni afrikai országokkal, konzultációkat folytatni. A harmadik terület, ahol még érdemes szót ejteni a magyar-afrikai kapcsolatokról (a bilaterálison és a multilaterálison túl), a harmadik ország bevonásával történő segélyezési, fejlesztési jelenlét. Ez ügyben is sok lehetőségünk kínálkozik és én érzek is előrelépést akár kínai, kanadai vagy japán finanszírozású projektek tekintetében, de ezek még nagyon gyerekcipőben járnak. A diplomata általában nem mond negatív jelzőket bizonyos országok közötti kapcsolatokra, így nem mondhatunk mi sem elmarasztaló jelzőt a magyar-afrikai együttműködésre, de ha azt mondjuk, hogy van még mit fejleszteni, akkor azt gondolom, mindenki érti, hogy mire is gondolunk.

FS: Tehát egyetérthetünk abban, hogy egy kétoldalú együttműködés a poszt-kommunista országok és az afrikai-, vagy fejlődő országok között gyümölcsöző lehetne, sok előnnyel járna.

SGY: Abszolúte szükséges és nagyon fontos is a politikai jelenlét nem csak azért, mert információkat és politikai gesztusokat jelent, hanem mert például az Európai Unió fejlesztési pénzek sorsa nem Brüsszelben dől el, sokkal inkább a helyszínen működő EU-s missziók között. Például a zambiai fejlesztési pénzek persze Brüsszelből érkeznek, de a Zambianban működő angol képviselőt, német nagykövetséget, francia képviselőt dönti majd róluk. Ha nem vagyunk ott, egyszerűen nem tudjuk eladni magunkat: hiába tudunk jó kutakat fúrni, ha a franciák is meg tudják csinálni ugyanezt, azzal a különbséggel, hogy ők megtalálhatóak a térségben. Éppen ezért ez a fajta nagykövetségi hálózatleépítés egy kifejezetten rossz üzenet bilaterális értelemben afrikai barátainknak és politikailag saját magunknak is, hiszen forrásokat veszítünk vele. Ez biznisz: a diplomácia jelenleg elsősorban gazdaságorientált tevékenység, amely azt jelenti, hogy pénzek és hasznok vannak a cső végén, ezt tudomásul kell venni. Gambiában is egyébként, de tudatosan próbálom kerülni a gambiai példát, mert ebben nem vagyok elfogulatlan.

FS: A jövőben kizárólag gazdasági szinten valósulhat meg együttműködés vagy vice versa esetleg politikai tapasztalatokat is szerezhethetünk?

SGY: Nagyon érdekes ez a kérdés, ezen már sokat gondolkodtunk. Én mindenképpen a gazdasági és fejlesztési ügyeket tenném előtérbe, tehát azt gondolom, hogy lehetnek gazdasági típusú érdekeltségeink Afrikában, ezek fő motivációja a külgazdasági potenciál élénkítése lehet. Nem zárom ki a politikai kapcsolatokat építését sem, de például azzal a típusú tudással, amelyet mi az integráció kapcsán szereztünk, vagy a békés rendszerváltással, nem lehetne házalni Afrikában. Nem hiszem, hogy ez szükséges, annyira nagy kulturális gap-ről beszélünk, hogy a magyar tapasztalatok nem értelmezhető árucikkek a kontinensen. Ezt lehet, hogy el lehet sütni máshol, de itt nem. A politikai együttműködés ügyében én a gesztusokat hiányolom, és azt várnám el, igenis vegyük komolyan ezeket az afrikai partnerországokat, ez lehetne a fő üzenet. Ebbe sok minden beleférhet: nagykövet akkreditálás, delegációk fogadása-kiüldése, a nemzetközi együttműködés normáit alkalmazva lehetne élni a kapcsolatrendszerrel.

FS: 1989-ben az a félelem alakult ki az afrikai országok részéről, hogy a rendszerváltásokkal a figyelem áthelyeződhet Kelet-Európába, amely

igaznak is bizonyult. Ma lehetősége van-e az Európai Uniónak egy intenzívebb Afrika-politikára úgy, mint ahogy India és Kína teszi ezt az utóbbi időben?

SGY: Amit az EU-nak Afrikával kapcsolatban meg kell tanulnia az a kommunikációs szegmens, amely a nemzetközi fejlesztésekhez kötődik. Én erősen kritizálnám és vitatnám ennek a szegmensnek a hatékonyságát, nem nagyon működik a többi nagyhatalmi tényezőhöz képest. Tudják persze, hogy az EU nagyon jó, forrásokban gazdag, de ezek „elforgácsolódnak” és persze a hasznot nem látni. Én ebben sokkal direkttebb lennék, mint például a kínaiak, vagy mint a japánok. Ez sajnos nekünk még nem nagyon megy. Ahogy a kérdésben is felmerült, bizonyos folyamatok elterelik a figyelmet Afrikáról, legyen ez a rendszerváltás folyamata, vagy akár a globális gazdasági válság. Mindenki arra gondol ez utóbbi kapcsán, hogy a segélyezés most egyszer csak ki fog üresedni, mert elfogy a pénz és a válság kapcsán az afrikai országok amúgy is szegényednek. A jelen állás szerint ezen afrikai országok nem a globális pénzügyi válság miatt szegényednek közvetlenül, hanem közvetett módon a válság hatására a donor országok forrásai csökkennek vagy vesztenek értékükből. Mindezek arra mutatnak, hogy Afrika a világgazdasági folyamatokból mindig ilyen átértékelési hatásokat érez meg: a rendszerváltás is ilyen volt, a globális válság is ilyen, úgy, mint a hidegháborús konfliktus, hiszen akkor Angolában kubai csapatok gyakorlatoztak stb.. Afrika egy másodlagos platformja az említett folyamatoknak, amely nem azt jelenti, hogy szerepe másodlagos lenne, csak a nemzetközi folyamatok által kifejtett hatások nem mindig evidensen azonosak azzal, amit ezek a folyamatok kiváltak a világ fejlett részein.

FS: Mi lenne a személyes véleménye Afrika jövőjét illetően?

SGY: Afrika az egymilliárdos lakosságával, a viszonylagos földrajzi közelségével és az egyre inkább egyébként Kína, India és előbb utóbb Brazília által kizsákmányolt nyersanyagvagyonával egyre fontosabbá válik. A folyamat feladatokat, lehetőségeket és kihívásokat tartogat számunkra: minden, Afrikát is érintő folyamatnak a másodlagos hatásait áttételes módon mi is megérezzük a migráció, energiahiány stb. tekintetében. Veszélyes játékokról beszélünk, hiszen tudjuk, hogy például egy 2-3 fokok hőmérséklet-emelkedés milyen migrációs folyamatokat indítana el, hány millió ember indulna el Európa felé a „hidegbe”. Ezek nemsokára szabad szemmel is látható ügyek lesznek, amelyeknek kezdeti jelei ma már érzékelhetőek.

AFRIKA

A következő szám tartalmából

Fókuszban: Sport és Afrika

A dél-afrikai foci világbajnokságról
Kameruni foci és antropológia
Afrikai sportolók a csúcson

Továbbá: Angola háborúja

Magyarország afrikai kapcsolatainak alakulása az EU tagság után - kihívások, lehetőségek

Az EU-Afrika Csúcsról jelentjük

Az Afrika Tanulmányok 2010 IV/2. száma
2010 júniusában jelenik meg.